

Kornets vej gennem møllen.

Ankomst

Kornets ankomst til Møllen

Det tærskede korn kørte landmanden til møllen for at få det gruttet/kværnet/malet, så det kunne bruges til foder til kreaturer, svin og heste. Hønsene kunne æde de hele havrekærner.

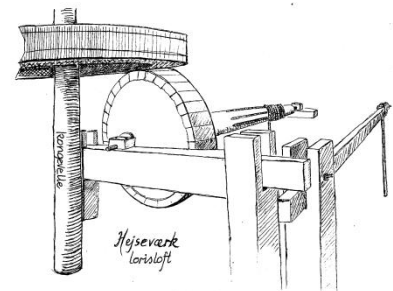

Hejses op i møllen

Kornet ankom i sække og blev hejst op i møllen via hejseværket.

Renses for ukrudtsfrø, jord, sten mm.

Det høstede korn indeholder varierende grader af ukrudtsfrø, avner, støv, jord og sten, som fjernes i rensemaskinen. Skal renses inden **grutningen** i kværnen ikke mindst fordi jord og sten hurtigt sled kværnstenene flade.

flyttes

Blæses, rystes over sigter

Her foregår **blæsning og en rystning over flere sigter**, så kornet befris for uønskede dele, som siden kan anvendes til fuglefrø.

Måle kornets kvalitet vægt og fugtighed

Kornets kvalitet måles.

Kornets vægtfylde/massefylde har været brugt som kvalitetsangivelse verden over.

Som regel ansås kvaliteten for at være bedre, jo mere kornet vejede.

Begyndende spiring ved en vanskelig høst kan let reducere vægtfylden 10-15% og afregningsprisen endnu mere. Massefylden måltes på Hollandske vægte.

flyttes

Formaling

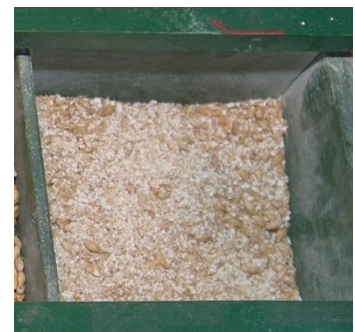
grutning

Kværn

Efter rensningen blev kornet hældt i

kværnen og gruttet og landede gennem en tragt i landmandens sæk neden under kværnloftet på grundplanen.

Ukrudtsfrø og avnerne fra sigtemaskinen kunne landmanden få med hjem til fuglefoder

grutning

Herefter kan bonden tage det med hjem og bruge det til **dyrefoder**

Korn til fødevarer krævede mere.

Flyttes Kornet skal igen op på kværnloftet"

Renses Kornet **renses igen**

Flyttes

Evt Spidsning

Alm. Mel :

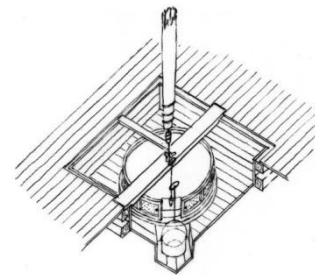
Herefter skulle kernerne **afspidses.**

Afskalleren eller Spidsemaskinen eller populært "spidseren" anvendes meget til rug.

Den fjerner de mørke ender på rugkernen, hvilket giver et lysere mel.

Ved Fuldkornsmel:

fuldkorn (hele kernen) Ingen afspidsning

Naturhistorisk Museum

flyttes

Melet flyttes over til Valsen

Valsning

Kornet vales

For at få afskallet kornet før det males i kværnen, skal det knuses i valsen, så skallerne kan sigtes fra. I dag går næsten al kornet til fuldkornsmel. Heri indgår skallerne. Havrekerner kan ikke vales på vores valse, hvorfor vi må købe havrekernerne i valset tilstand.

Valset byg

flyttes

Melet flyttes nu over til Kværnen

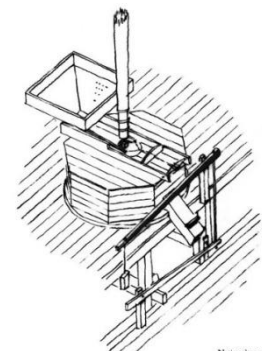
kværn

inden den kværnes igen

Kornet males

Kornet drysses i styret mængde ned i kværnen, hvor den males mellem den nederste fastliggende sten og løberen ovenover. Møllestenene er bildet med bildehamrene til skarpe kanter, hvor imellem kernerne "klippes" og males til grov mel.

Melet, som det nu er blevet til, kommer nu fra kværnen ned gennem tragten til venstre. Her sættes de rene sække på tuden, og melet er nu klar til sigten.

Naturhistorisk Museum

flyttes

Via Sækkene eller kopelevator

Sigtning

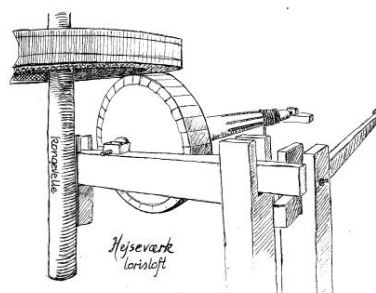
Møllens sigte er en "Flor" sigte med 3 forskellige finhedsgrader

1. Grov/Fuldkornsmel
2. Sigtemel
3. Fint Hvedemel

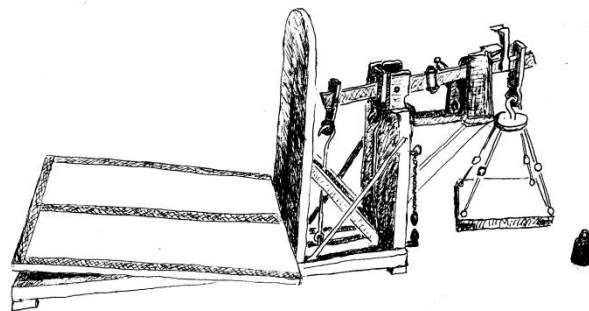
Melet kan afhentes af bonden

Værktøj

Hejseværk på Lorrisloftet

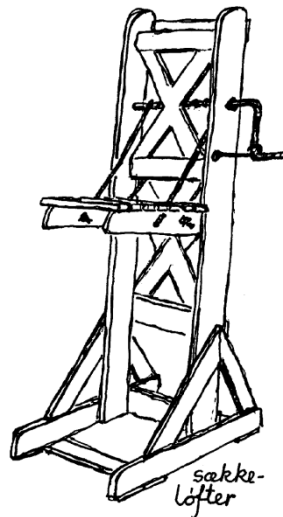

Kornvægt

Sækkeløfter.

Med svinget kan man hæve og sænke platformen. I gulvhøjde flyttes sækken fra sækkevognen over på platformen, som med svinget hæves op, så mølleren kan tage sækken på nakken.

Sækkevogn

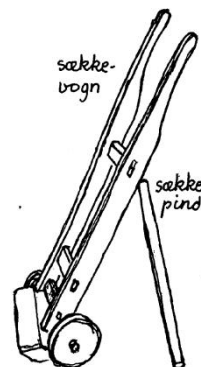
Sækkepind

For at sækken ikke skulle klaske sammen, kunne man spile den ud med en **sækkepind**, en kæp med pigge i enderne.

Sækkeholderen

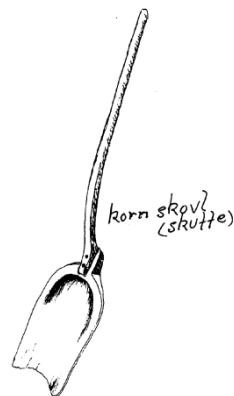
hænges på en bjælke. Den tomme sæk gøres stramt fast på holderens træhjørner, så sækken åbner sig.

Det maledede mel blev fyldt i sække, som enten hvilede direkte på gulvet, eller på en indstillelig sækkebænk under tuden. I de ældre møller blev melsækkene fæstnet til tuden med kroge, men senere blev de oftere sat fast med en sækkelås.

Kornskovl

Nu kan mølleren med en kornskovl let ene mand fylde sækken.

Toldmål / maleløn

Før 1917

Mål og vægt havde en afgørende betydning for både mølleren og hans kunder. Det var møllerens ret at tolde af kundernes korn, for på den måde at få hans betaling.

Dette foregik med **en toldkop**, der var mærket med myndighedernes stempel, så man kunne være sikker på at den målte præcis **en ottendedel skæppe**, hvilket svarer til lige knap en liter.

Efter 1917 -ikke længere bruge toldkop, men modtager betaling i form af et aftalt beløb per tønde.

En tønde svarer til 139,121 l. og en skæppe er en ottendedel tønde (17,39 l.).

En skæppe var et meget brugt mål på møllen og man havde derfor som regel et skæppemål.

Toldkop (i Svendborg & Omegns Museum). Stammer fra Tangå Mølle, Broholm.
"Told" = 1 kop pr. sæk.

Toldkop

Jens Chr. Varming

Gamle Rummål:

1 tønne er afhængig af hvilken varer den skulle anvendes til.

1 korntønne = 144 potter = **139,1 liter**
1 korntønne = 8 skæpper af 4 fjerdingkar

1 øltønne = 136 potter = 131,39 liter
1 øltønne deles i 1/2 tønner, 1/4 tønner og 1/8 tønner
1 tønne vægt = 14 lispund = 224 pund = 111,1kg.
Den norske tjæretønne fastsattes i 1698 til 120 potter = 115,9 liter

1 salttønne = 176 potter = 170,01 liter
1 sildetønne = 112 potter = 108,21 liter
1 tønne smør = 4 fjerdinge = 3 dritler = 224 pund

1 læst korn = 22 tønner brødkorn
1 læst stenkul = 18 tønner
1 læst salt = 12 tønner dansk salt eller 18 tønner spansk, fransk og skotsk salt

Nationalmuseet

Tønner, skæppekar, kar med gl. mål

1 korntønne = 144 potter = **139,1 liter**
1 korntønne = 8 skæpper af 4 fjerdingekar = 32 fj.kar
1 skæppe er = 4 fjerdingkar = 17,4 liter
1/2 skæppe = 2 fjerdingkar = 8,7 l

1 toldkop = 1/18 skæppe = 0,97 l

Toldkop (i Svendborg & Omegns Museum). Stammer fra Tangå Mølle, Broholm.
"Told" = 1 kop pr. sæk.

Bildehamre

De store kværnsten blev slidt med tiden, biddet gik af dem, som man sagde.

Så måtte den øverste sten løftes af og vendes, så man kunne skærpe stenene igen.

Det skete med en speciel hammer, hvormed man huggede riller i stenene, så de igen fik tænder til at kvase kornet.

Dette arbejde fandt sted om aftenen, og mange gange var det en kold bestilling at sidde og bilde kværnstenene.

Gnister og småflint fæg om ørene på mølleren, og de fine stenstumper røg ofte ind under huden på hans hænder. Man kunne se de mørke pletter fra stenene under huden.

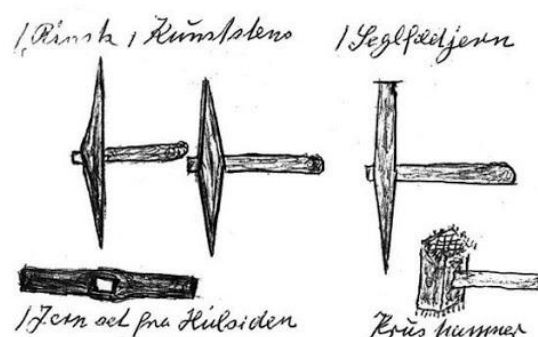
Stenkrane

ved alle de større kværne var lavet en stenkran/ en galge af svært træ som man brugte når de store Kværnsten blev sløve og de derfor skulle **bildes** og så måtte man løfte stenen af/ud og vende den om før man med Bildehamre kunne komme til at "opstråle"/nybilde den.

Dvs. Gøre kanalerne i stenen dybere og skarpere.

Antal af dage før man igen skulle Bilde afhang af hvilken type kværnsten man benyttede. Rhinske sten var f.eks. blødere end kunststen og skulle derfor bildes oftere.

De fleste anfører dog at det var almindeligt at få bildet cirka hver fjortende dag, når der var blevet formalet en 300-400 tønder. Der blev altid bildet i stille vejr, hvor møllen alligevel ikke kunne udrette så meget.

Spørgelste Kappel
Peter Skastrup Centret

Bildehammere

Billede af to kværne på Kværnloftet med Stenkran t.v.